

Landskap: Småland Upptecknat av: Sune Gerding
Härad: Kinnevald Adress: Tegnér gat. 24, Huskvarna
Socken: Urshult Berättat av Johan Pettersson
Uppteckningsår: 1930 Född år i

Uppteckningen rör

Register.

	sid.
Troll	3
Rausa-gubben	4
Jägaren som kunde skjuta trollskott	5
Skogssnuvan	6
Skott mot skogssnuvan	7
"Villader". Moa-Kittan	8
Förbud vid vårbruket	9
Klasa Gubbe, Klasa-gubbens skälleko	10-11
Vattenväsen	12
Näcken	13
Tomten	14

Mystiskt gårdsväsen15
Hård mot kulor16
Villharpa-skott17
Bot för gästakrystning18
Dödmansmot19
Jakt på skärtorsdagen20
Julljusen21
Årsgång22
De dödas julotta23

2846

bid

2846

Vid ängsladan vid Stommare sund blev en person en gång ihjälslagen av åskan, då han satt där på en bjälke i skydd för regnet. Vid tillfället såg några andra personer, som också befann sig där, ett rött klot rulla förbi. Detta klot träffades också av åskan och för gick liksom mannen. Man förstod då att det måtte ha varit ett troll, som sålunda blev ihjälslaget av åskan.

Troll.

A:d

2846

Nere vid sjön Åsnens strand invid Sundslätt Rausa-Gubben.

bodde förr i tiden den s.k. Rausa-gubben i en håla vid stranden. Det var nån slags jätte eller troll, som det var bäst att gå ur vägen för. När hans lykta lyste på sjön, var det rådligast, att ej ge sig ut på fiske. När den stora Sirkö-bro byggdes, blev han oroad och flyttade till Rotahult, som ju inte ligger så särdeles långt därifrån. Flyttningen företog han nattetid och det var alldeles ljust omkring honom, där han kom traskande genom skogen. Ljuset omkring honom kom väl antagligen från guldets, som han bar med sig, ty sedan hittade man en hel del därav på vägen, där han dragit fram.

A: d
L: a

2846

Det fanns en gång en jägare nere i Sundslätt, Om jägaren,
som kunde skjuta trollskott. Trollen tyckte visst emellertid, som kunde
att det gick för bra för honom med jakterna, ty en vacker dag upp- skjuta troll
trädde helt plötsligt en liten gubbe i hans sällskap, och följde skott.
honom överallt. Han var rätt så besvärlig trots att han inte gjor-
de jägaren något ont, och denne blev till slut nervös och ville
gärna bli av med den lille mystiske gubben. Då rådde honom en
klok man i trakten, att ta å klyva en späd ek på rot ned till mar-
ken, binda ihop den upptill och söka tränga sig igenom den vid
mitten på stammen. Jägaren gjorde som han hade blivit lärd, och
där blev gubben verkligen efter och syntes sedan aldrig till
mera.

A: e

2846

Vid ängsladan där nere vid Stommare sund, blev en fiskare en gång antastad av en skogssnuva, så att han var tvungen att taga sin tillflykt till ängsladan. Här fick han stå hela natten igenom vid en glugg och hade fullt sjå med att fri sig för henne med sin stora slidkniv, som han viftade mot henne med.

En gubbe i Sundslätt berättade, att han en gång hade träffat skogssnuvan under kolning i skogen. Hon bjöd honom på snus, som luktade så himmelskt ljuvligt, att han höll på att falla för frestelsen att ta sig en pris. Men han betvang sin åtrå och aktade sig, ty i annat fall hade han naturligtvis blivit bergtagen.

Skogssnuvan

A. e.

2846

Järnmåla-Massen, den beryktade knivaheren i början av 1700-talet, hade tagit två skogssnuvor till sig, som han gjorde vad han ville med. En dag blev de båda snuvorna osams; den ena av dem ville ha Massen för sig själv. Hon intalade därför M. att skjuta den andra, men han trodde sig inte till det. "Jag kan väl inte skjuta fan heller," som han uttryckte sig. - "Jo då, när jag laddar, så går det," sade hon. Det gjorde hon också och M. sköt så den andra skogssnuvan. Men det gick inte bättre för den första, ty när M. om en tid började tröttna ~~hon~~ på denna, så sköt han även henne, så där var hon dum som lärde bort knepet att skjuta ihjäl skogssnuvor.

Skott mot
skogssnuva.

A:e

2846

I Vägghall, ett i Torsatorp beläget berg, som var omgivet av en trolsk och storslaget vild natur, trodde man att det fanns troll. Där kunde man bli "villader", d.v.s. man tappade på något sätt bort sig, så man inte visste var man befann sig. Vid sådana tillfällen behövde man emellertid bara ta av sig rocken och vränga den, så vore förtrollningen bruten och man kunde hitta hem igen.

Där bodde bl.a. trollet Moa-Kittan, som väl var högsta hönset i korgen där. Hon var rätt så illvilliger av sig, Moa-Kittan, och drev sitt spel lite varstans i skogarna där omkring, och gjorde dem osäkra för människor. Där fanns bl.a. en stor skog av ekar, som man högg ut ekstockar utav att användas vid fiske. För att få tur vid fiske med dessa skulle de huggas på natten, och hände det sig då, att Moa-Kittan kom och smet i skogen och lyste på dem med sin fackla, skulle det gå en särskilt väl i händer vid fisket.

Moa-Kittan.

Anm. Jh. bild av Moa-Kittans tillstånd : bildarkivet A:e accnr. B.4.5.6

Skriv endast på denna sida!

Sviviland

Kinnerald 6:4

Årshult 5:2

1930

Oppm. Sune Gerding

Markvarn

Bror Johan Pettersen

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

A: e

M: a

2846

Vid vårarbetet fick man inte köra på åkern efter solnedgången före första maj. I Sannahult fanns en dräng, som en gång överträdde detta förbud. På kvällen när man satte in oxarna för dagen, försvann han plötsligt. Han blev då tagen av trollen. Nu är det ju så, att om man inte använder något, som trollen bjuder på, under tre dagar, så brytes förtrollningen, och man kan komma tillbaka till människorna igen. Denne dräng kände tydligen till detta och åg ingen ting av trollens mat. På tredje dagen kom han därför tillbaka, men då var han sig inte lik riktigt utan fick särskild omvårdnad, innan han kunde bli lik folk igen.

Förbud vid
vårbruket.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

N. f.

Uppteckningen rör

I sjön Mien kunde man ibland om kvällarna se ett mystiskt ljus skina. Det såg ut som om någon fiskare vore ute och fiskade vid lyse. Det var emellertid icke någon fiskare utan Klasa Gubbe, som på detta sätt visade sig. När han gett sig tillkänna, kunde man vara säker på, att det blev svårt väder inom den allra närmaste tiden.

Denne gubbe var det bäst att inte reta, ty då kunde gå illa. Från Midingstorp var en gång en man ute och fiskade. Antagligen hade han på något sätt råkat göra sig till ovän med den farlige Klasa Gubbe, ty rätt som det var råkade han komma ut i virveln, som fanns i mitten och kom i livsfara. Han

Klasa Gubbe.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Krängde då av sig sin nya vadmalsrock med silverknappar, som han hade på sig. "Tag denna," skrek han; "men låt mig själv slippa undan." Strax blev han liksom kastad ut ur virveln och var räddad.

2846

I Mien fick en fiskare en gång upp en väldig braxen, som var försedd med en bjällra om nacken. Då han for i land, hörde han en röst ur djupet, som ropade: "Låt bli min skälleko, låt bli min skälleko!" Fiskaren lät emellertid icke skrämmas sig utan tog den med sig hem och rensade den. Morgonen därpå fann han braxen vara totalt sönderplockad och således värdelös. Det var Klasa Gubbe, varit framme och hämnats.

Klasa-Gubbens

skälleko.

A: f
2846

Wattenväsen.

Där nere vid Stommare sund var det ett riktigt trollställe vid ladan. Man trodde, att det var bottenlöst i sjön utanför. Aldrig var det isbelagt där, huru kallt det än var utom kanske någon enstaka natt. En person ville en gång mäta djupet där, men han fann aldrig någon botten på det stället. Lodlinan ville inte räckta till. Under sitt förehavande blev han emellertid duktigt skrämmd, ty plötsligt hörde han ur djupet en dov stämma, som vrålade: "Mål inte mina väggar,

för då ska jag måla dina läggjar!"

Den nyfikne personen rörde hastigt i land och tog till schappen, och ingen tords sedan mäta djupet vid Stommare sund.

Arvid
Kinnresalt Ed
Mishveta s. 2
1930

- 13 -

Alm. J. Gerling
Mishveta

Ben. J. Pettersen

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

A: f
2846

Härnere i Åsnen förekom näcken förr i tiden.

Näcken.

Ibland uppträdde han i skepnad av en häst, och ibland var han en gubbe, som spelade fiol. När han sågs på land, var han alltid i hästgestalt. Man brukade skrämna barn med att säga, att denna häst kunde locka folk att sätta sig på ryggen på honom, och sedan bar det i sjön med dem.- Vid Stommare sund såg ett sällskap, som var ute och rodde en gång, någonting, som låg och flöt på vattnet. När man kom närmare, såg man, att det var näcken. En i sällskapet var djärvare än de andra och sade dristigt: "Sträck ut på dig, fan, så vi få se dig ordentligt!" /Se näcken föreställde man sig vara detsamma som den onde./ Då sträckte han ut sig så han blev så lång och grann och vände den gröna, pampiga buken i vädret.

A:j

2846

På Mjölknabben fanns också förr i tiden ett hjälpande väsen. Om detta visste dock gårdens folk vad det var för någonting, det var en tomte. En gammal person där har själv berättat för mig att han sett honom med egna ögon. Det var en verklig tomte: en liten gubbe med långt skägg. Han brukade mala malt åt dem på malkvarnen under natten. Han lät aldrig se sig under dagen. För övrigt hjälpte han till med litet av varje, och sitt hjälpsamma sinne visade han även däri, att han förde hen till gården saker och ting, som han knyckt i granngårdarna.

Tomten.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

A: j
M: ra
2846

I Sundslätt iakttog man förr i tiden mera än som var vanligt gamla vidskepliga seder och bruk. När säden var mogen på hösten, satte man alltid ut ett fat med gröt på gården, så fick man säden både skuren och krakad. Vad det nu var för ett mystiskt väsen, som hjälpte dem, visste man icke med säkerhet.- En gång skickades drängen ut med grötfatet vid skördetiden. Denne värde herre hade emellertid ej större respekt för de underjordiska hjälparna än att han åt ur gröten själv och fyllde fatet med en massa skräp. Detta tycktes emellertid hava tagits illa upp av dem, som maten var ägnad åt, ty från den stunden försvann hjälpen från gården.

Mystiskt
gårdsväsen.

S. 4

2846

Hård mot

Under napoleonskrigen var en svensk soldat med kulor.
härifrån trakterna. Han hade en gång gjort en gammal klok gumma
en liten tjänst. Hon lovade honom då, att han skulle bli hård mot
kulor överallt på kroppen utom i huvudet. När han kom hem från
kriget, hade han fullt med hål i sin kappa men var själv oskadd.

J: f
F: a

2846

Villharpa-
skott.

Villharpa-skott, som ju användes till bot mot brådsjukdom, har jag själv i min tidigare barndom fått erfara. Jag minns nu inte så noga vad det var för sjukdom, jag hade men botad blev jag i alla fall inte. Så inte tror jag det hjälpte så värst bra med den där överskjutningen. Det var Jösse i Hejden, som var mästare för det. Han använde en gammal kraftig nyckel och sköt över mig från alla fyra väderstrecken. Nyckeln var visst laddad med gammalt skrot tror jag och kryddor och sånt där. Vid tillfället satt jag på en gammal trebent stol i köket, annars var det ju vanligt att man lyfte ut patienten på en jordfast sten nästan i närheten av gården.

J:7
2846

En person, som blivit gästakrystad, botades på det sättet, att ett strumpeband/dam-/ bands om livet på honom. Denna procedur kunde emellertid icke verkställas av vem som helst, utan det var i allmänhet en klok gubbe, som gjorde om-bindningen, och det under mycket hockus-pockus.

Bot för
gästakryst-
ning.

J: f

2846

Dödmansmot var en sjukdom av ungefär samma Dödmansmot.
art och symptom som gåstakrystning, dock med den skillnaden, att
den var många gånger svårare. Det behövdes därför en särskild för-
måga att bota den. Icke vilken klok gubbe som helst kunde det
utan en sådan, som hade det till sin specialitet.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

L. a.

N: 6

2846

Vid påsktiden var det inte rådligt för jägare att röra eller använda sina bössor och jaktgrejor, då var nämligen häxorna ute och flög. Det hände sig en gång på en av öarna i sjön Åsnen, att en jägare var ute och jagade på skärtorsdagen. Han var ute för att jaga orrar, och då han plötsligt fick se något komma flygande, blev han ivrig och dängde i hastigheten ett skott i luften utan att rätt se vad det var, som rörde sig i luften. Då damp en käring ned ur skyn och bröt båda benen. Det var en häxa, som skulle till Blåkulla, kan veta, och började nu ösa ovettt över den stackars jägaren. Hon lugnade sig emellertid så sååningom men befallde honom, att aldrig mera gå ut på jakt en skärtorsdag, för då min själ kunde det gå illa. Hon skulle minnsann inte lägga fingrarna emellan. "Ville jag så kunde jag straffa dig nu," sade hon, "men för denna gången skall du få slippa undan", och lät honom gå.

Jakt på skärtorsdagen.

N:o

2846

För att bevara hönsen för höken, så tog man på Julljus.
julafton en tallrik med korn och satte ett brinnande ljus mitt
på den. Kornet gav man sedan på julmorgonen åt hönsen så fick
höken inte makt med hönsen under årets lopp.

När julljuset brann ned på ena sidan och
brast av, så skulle någon i huset dö bort under årets lopp.

N:o

2846

S.k. årsgång gick di ju ibland här i trakten för att se vad som skulle hända under det kommande året eller vem som skulle dö. Den som gick årsgång fick inte tala efter kl. tolv, inte se ljus eller eld brinna. På kvällen gick han till en korsväg och såg efter vad som kom från de fyra vägarna.

Årsgång.

N. a.

2846

Att komma för tidigt till julottan var inte bra, se det var ju så att de döda hade sin egen julotta före de levandes. Det var då i allmänhet kl. tolv på natten.

De dödas
julotta.

Uppe i Väckelsång var det en gång en karl, som kom för tidigt, men eftersom han ju hörde sång och musik inifrån kyrkan, så trodde han att julottan hade börjat och gick in. Han tänkte inte alls på att det kunde vara de dödas otta han hade kommit till, men han tyckte i alla fall, att alla i kyrkan såg så eländiga och bleka ut. Ingen sade något eller antastade honom under gudstjänsten, men det var slut, kom en kuslig skepnad fram till honom och slet i honom och skrek: "Varför är du här, ser du då inte att det är de dödas otta? Vore vi inte så nära släkt, så skulle jag riva dig i stycken, men nu får du vara i fred!" Så försvann hon ut och ned i sin grav.